

Katarzyna Madaj*

ODDZIAŁYWANIE BIZ NA RYNEK PRACY NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

WPROWADZENIE

Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na gospodarkę przyjmującego je kraju ma wieloaspektowy charakter. Również w przypadku rynku pracy państwa będącego adresatem BIZ, lokalizacja inwestycji wiąże się z daleko idącymi i wielowymiarowymi zmianami. Wśród argumentów na rzecz BIZ szczególną rolę odgrywają korzyści związane z dyfuzją *know-how*: poprawa efektywności gospodarczej dzięki eliminacji powielania działań w zakresie B+R, upowszechnianie nowych technologii, wzrost innowacyjności oraz konkurencyjności na rynku produktów.¹ Realizatorem BIZ są przedsiębiorstwa transnarodowe (ang. *transnational enterprise* lub *multinational enterprise* akronim: KTN) – podmioty, które wyróżnia fakt posiadania lub sprawowania kontroli nad działalnością przynoszącą wartość dodaną w więcej niż jednym kraju.² To one są autorami przedsięwzięć inwestycyjnych na wielką skalę, stąd niemniej istotne wydaje się znaczenie BIZ z punktu widzenia kreacji miejsc pracy w gospodarce państwa-adresata inwestycji oraz upowszechniania takich praktyk w dziedzinie zatrudnienia, które sprzyjają szeroko rozumianemu rozwijaniu kapitału ludzkiego. Wystąpienie pozytywnych efektów BIZ, tak w odniesieniu do rynku pracy kraju przyjmującego, jak i innych obszarów jego gospodarki, uwarunkowane jest jednak szeregiem czynników wynikających z formy inwestycji, jej motywów oraz przyjętej przez korporację strategii.

Znaczenie korporacji multinarodowych w kształtowaniu sytuacji społeczno-gospodarczej w skali całego świata niezwykle trafnie określili autorzy *World*

---

* Mgr, Katedra Mikroekonomii, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki.

¹ Rozporządzeniu nr 772/2004 w sprawie stosowania art. 81 ust. 3 Traktatu do kategorii porozumień o transferze technologii.

² J. Dunning, S. Lundan, *Multinational enterprises in the global economy*, Second Edition, Edward Elgar Publishing Ltd, 2008, s. 3.

*Investment Report 1994*³, nazywając KTN „kluczowymi organizatorami działalności gospodarczej” (ang. *major organizers of economic activity*), stanowiącymi źródło kapitału, wiedzy i rozwiązań technologicznych oraz menedżerskich zarówno dla krajów rozwiniętych, jak i rozwijających się. Co za tym idzie, podmioty te istotnie wpływają na sytuację na narodowych rynkach pracy: w sposób bezpośredni – tworząc i likwidując miejsca pracy – oraz pośrednio: inicjując i przyspieszając wzrost gospodarczy z towarzyszącym mu wzrostem popytu na pracę. Jednak oddziaływanie KTN i realizowanych przez nie BIZ nie sprowadza się jedynie do płaszczyzny ilościowej. Niemniej istotna, acz trudniej mierzalna, jest sfera jakościowa – rola korporacji w budowaniu kapitału ludzkiego, kształtowaniu postaw gotowości do ustawicznego kształcenia i systematycznego podnoszenia kompetencji pracowniczych, wreszcie przeszczepiania na grunt lokalnych przedsiębiorstw korzystnych elementów tzw. kultury korporacyjnej (ang. *corporate culture*), choćby z obszaru komunikacji wewnątrzfirmowej czy standardów obsługi klienta. Ponadto warto podkreślić rolę KTN w inicjowaniu wzrostu wynagrodzeń w sektorze przedsiębiorstw gospodarek przyjmujących bezpośrednie inwestycje zagraniczne.

Według UNCTAD⁴ w 2010 roku tylko 100 największych korporacji transnarodowych zatrudniało blisko 15 mln pracowników. Z kolei zgodnie z oceną Amerykańskiego *Bureau of Economic Analysis*, w badanym roku dla samych tylko korporacji ze Stanów Zjednoczonych pracowały na całym świecie 34 miliony osób.⁵ W tym kontekście nietrudno zgodzić się z R. M. Kanter⁶ z Uniwersytetu Harvarda, która, sięgając do marksowskiej koncepcji pracy, która kształtuje człowieka, określa korporację mianem „*quintessential contemporary people-producer*” – perfekcyjnego przykładu współczesnej fabryki ludzi – nie tylko w obszarze ich wiedzy merytorycznej i kompetencji pracowniczych, ale holistycznie: w postawach życiowych i sposobach postrzegania siebie i otaczającego świata. Wydaje się zatem, że również trudno kwantyfikowalne, jakościowe aspekty wpływu BIZ na rynki pracy i pracowników w krajach je przyjmujących wymagają starannej, wieloaspektowej analizy.

Niniejszy artykuł w zarysie prezentuje teorie objaśniające uwarunkowania i przejawy wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na sytuację na rynkach pracy przyjmujących je regionów. Empirycznym odzwierciedleniem

---

³ UNCTAD, *World Investment Report 1994: Transnational Corporations, Employment and the Workplace*; http://archive.unctad.org/en/docs/wir1994_en.pdf.

⁴ UNCTAD, *World Investment Report 1994: Non-equity modes of international production and development*; <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2011-Full-en.pdf>, s. 27.

⁵ <http://www.bea.gov/newsreleases/international/mnc/mncnewsrelease.htm>.

⁶ R. M. Kanter, *Men and Women of the Corporation*, BasicBooks, 1993, s. 3.

rozważań teoretycznych są wybrane statystyki dla Polski i województwa łódzkiego. Celem opracowania jest identyfikacja czynników decydujących o napływie BIZ do Polski, ze szczególnym uwzględnieniem województwa łódzkiego oraz ocena sposobu oddziaływania inwestycji bezpośrednich na krajowy i wojewódzki rynek pracy.

WPŁYW BIZ NA SYTUACJĘ NA RYNKU PRACY PAŃSTWA-ADRESATA. UJĘCIE TEORETYCZNE

Literatura przedmiotu wiele miejsca poświęca kreacji zatrudnienia jako jednemu z zasadniczych przejawów oddziaływania BIZ na rynek pracy kraju przyjmującego. Autorzy *World Investment Report 1994*⁷ podkreślają jednak za J. Dunningiem, że wpływ KTN na zatrudnienie tak w gospodarce państwa-adresata inwestycji, jak w kraju ich pochodzenia, odgrywa rolę drugorzędną w stosunku do narzędzi makroekonomicznej polityki państwa. Wyjątek od tej reguły stanowią relatywnie niewielkie gospodarki, charakteryzujące się wysokim stopniem umiędzynarodowienia, jak Szwajcaria, czy Singapur. Co niemniej istotne, zjawiska kreacji lub redukcji miejsc pracy nie należy sprowadzać do wakatów tworzonych przy okazji projektów inwestycyjnych typu *greenfield*, czy likwidowanych wskutek fuzji i przejęć oraz towarzyszącej im optymalizacji procesów produkcji. Jeśli przyjąć perspektywę długiego okresu, to umiędzynarodowienie produkcji poprzez BIZ przełoży się na modyfikację struktur przemysłu i eksportu kraju przyjmującego inwestycje, prowadząc do pogłębienia jego specjalizacji, i dopiero pośrednio wpływając na zatrudnienie w wymiarze ilościowym. Celem usystematyzowania informacji na temat potencjalnego wpływu BIZ na liczbę miejsc pracy w gospodarce państwa-adresata BIZ, determinanty oraz związane z nimi efekty BIZ zebrano w tabeli. Co ważne, analizując potencjalny wpływ BIZ na poziom zatrudnienia w gospodarce państwa-adresata, należy dokonać rozróżnienia między okresem krótkim i długim. Konieczność ta wynika z faktu, iż proces dostosowania się rodzimych przedsiębiorstw do presji konkurencyjnej ze strony podmiotów realizujących inwestycje jest złożony i czasochłonny. O ile początkowej fazie BIZ może towarzyszyć redukcja zatrudnienia w kraju przyjmującym, o tyle, wraz z adaptacją lokalnych przedsiębiorstw do współzawodnictwa z korporacją i dyfuzją technologicznego oraz menedżerskiego *know-how*, popyt na pracę może wzrosnąć. (por. tabela 1).

---

⁷ UNCTAD, *World Investment Report 1994: Transnational Corporations, Employment and the Workplace*; http://archive.unctad.org/en/docs/wir1994_en.pdf, s. 166–168.

Tabela 1.

**Kierunki ilościowych zmian na rynku pracy kraju-adresata inwestycji
w krótkim okresie**

Determinanta:	Kierunek zmian w poziomie zatrudnienia:	
	Kreacja miejsc pracy	Redukcja miejsc pracy/brak zmian
Typ inwestycji pierwotnej:	<i>greenfield</i> – budowie filii od podstaw towarzyszy powstawanie nowych miejsc pracy	fuzje i przejęcia – zmiana właściciela firmy na inwestora zagranicznego będzie neutralna względem liczby wakatów, bądź spowoduje ich redukcję podyktowaną optymalizacją kosztów i produkcji
Sektor/branża objęta inwestycją:	pracochłonny	kapitałochłonny
Relacja produkcji międzynarodowej do rodzimej kraju przyjmującego inwestycje:	komplementarna – realizacji BIZ towarzyszy wzrost agregatowej produkcji i popytu na pracę	substytucyjna – spadek popytu wewnętrznego może doprowadzić do redukcji miejsc pracy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: UNCTAD, *World Investment Report 1994: Transnational Corporations, Employment and the Workplace*; http://archive.unctad.org/en/docs/wir1994_en.pdf, s. 166.

To, w jaki sposób bezpośrednio inwestycje zagraniczne wpłyną na rynek pracy kraju przyjmującego zależy przede wszystkim od ich charakteru. Oddziaływanie BIZ wertykalnych, uwarunkowanych czynnikiem kosztowym, jest zazwyczaj zdecydowanie silniejsze. W wymiarze ilościowym może ono mieć dwojaki charakter: spadek zatrudnienia jeśli realizacji BIZ towarzyszyć będzie import półproduktów oraz wzrost liczby miejsc pracy w sytuacji odwrotnej – zwiększenia wolumenu eksportu półproduktów do pozostałych filii inwestora. Inwestycje horyzontalne zastępują eksport, może im zatem towarzyszyć redukcja wakatów w kraju przyjmującym, przy czym zjawisko to jedynie w niewielkim stopniu dotyczy sektora usług. Z drugiej strony, jeśli filii realizuje końcowy etap procesu wytwórczego – produkuje dobra finalne przy użyciu półproduktów dostarczanych przez przedsiębiorstwo macierzyste – BIZ oddziałuje na rynek pracy kraju przyjmującego w wymiarze jakościowym, prowadząc do wzrostu poziomu wiedzy i umiejętności pracowników.

Inwestycjom o charakterze wertykalnym towarzyszą zmiany w międzynarodowym podziale pracy, uwarunkowane zasobnością kraju pochodzenia inwestycji w kapitał i siłę roboczą określonego typu. W wymiarze ilościowym BIZ horyzontalne mogą wiązać się ze wzrostem popytu na wysoko wykwalifikowaną siłę roboczą w kraju pochodzenia inwestycji. Ponadto – jeśli siła robocza kraju przyjmującego inwestycje ma w stosunku do rodzimej charakter uzupełniający – BIZ dodatnio wpłyną na płace w gospodarce macierzystej, jeśli zaś substytucyjny – wówczas płace ulegną obniżeniu.⁸

**DETERMINANTY ATRAKCYJNOŚCI POLSKI
I WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO Z PUNKTU WIDZENIA
INWESTORÓW BEZPOŚREDNICH. SYTUACJA NA RYNKU PRACY
JAKO ŹRÓDŁO PRZEWAG KONKURENCYJNYCH KRAJU
I REGIONU W PROCESIE POZYSKIWIANIA BIZ**

Czasy globalnej destabilizacji gospodarczej, choć niepewne, przyczyniają się do poprawy oceny Polski jako potencjalnego adresata bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Wynikająca z faktu posiadania własnej waluty swoboda w obszarze polityki pieniężnej, wzrost gospodarczy na poziomie przewyższającym gospodarki zachodnie, wreszcie wysoki i rosnący popyt wewnętrzny oraz eksport – to zdaniem A. Kuretha, redaktora naczelnego *Warsaw Business Journal's guide to Investing in Poland*, zasadnicze argumenty przemawiające za wyborem Polski na miejsce lokalizacji BIZ.⁹ Obok zachęt inwestycyjnych w rodzaju wakacji podatkowych, specjalnych stref ekonomicznych oraz dostępu do funduszy unijnych jako przewag konkurencyjnych Polski wśród krajów zabiegających o zainteresowanie inwestorów, Kureth sięga do informacji z rodzimego rynku pracy, podkreślając jego obfitość w młodych i wykształconych pracowników o relatywnie niewygórowanych oczekiwaniach płacowych. Owa dostępność wykwalifikowanej i wciąż stosunkowo taniej siły roboczej wiąże się w Polsce z faktem, iż nawet w województwie mazowieckim, charakteryzującym się najwyższymi w kraju płacami, PKB *per capita* stanowi jedynie 85% średniej unijnej.¹⁰ W tym miejscu należy wspomnieć, że w 2010 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło we wspomnianym województwie 4031,95 zł – nieco ponad 125%

---

⁸ O. Onaran, *Globalisation, macroeconomic performance and distribution*, [w:] *A modern guide to Keynesian macroeconomics and macroeconomic policies*, E. Hein, E. Stockhammer (red.), Edward Elgar Publishing, 2011, s. 240–246.

⁹ A. Kureth, *Warsaw Business Journal's guide to Investing in Poland 2012*, s. 2; http://www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=16258.

¹⁰ *Ibidem*.

wartości krajowej. W tym samym czasie przeciętna miesięczna płaca w województwie łódzkim kształtowała się na poziomie 2877,62 zł, stanowiąc niespełna 90% średniej krajowej i lokując je dopiero na pozycji 10. wśród 16 województw.¹¹ W dalszej części wspomnianej publikacji eksperci PricewaterhouseCoopers podkreślają fundamentalną rolę kapitału ludzkiego oraz rosnącej wydajności pracy w Polsce wśród determinantów dobrej kondycji gospodarczej kraju. Na szczególną uwagę inwestorów zasługują ich zdaniem: relacja wydajności pracy do przeciętnego wynagrodzenia (ponad dwukrotnie wyższa niż w Europie Zachodniej), wysoki udział w populacji ludzi młodych oraz niższy stopień zaawansowania procesu starzenia się społeczeństwa, jak również jeden z najwyższych w Europie odsetek ludności kończącej studia wyższe, znajdujący odzwierciedlenie w wysokiej podaży wykształconych i wysoko wykwalifikowanych pracowników.¹² Według NBP¹³ rok 2010 przyniósł napływ BIZ w wysokości 6,7 mld euro – o 32% mniej niż w roku poprzednim, głównie za sprawą spadku liczby przedsięwzięć typu *greenfield* (w dużym stopniu zrównoważonego wysoką wartością zysków reinwestowanych oraz pożyczek wewnątrzfirmowych).¹⁴ Mimo to w badanym roku PAIiZ sfinalizowała aż 58 projektów inwestycyjnych – o 22 więcej niż w 2009 r. – na łączną kwotę 973,2 mln euro. W ich wyniku powstało lub w przyszłości powstanie blisko 11 tysięcy nowych miejsc pracy.

Atrakcyjność województwa łódzkiego jako obszaru lokaty BIZ jest wypadkową gospodarczej historii regionu, jego niezwykle korzystnego położenia oraz potencjału ludnościowego. Transformacja systemowa przełomu lat 80. i 90. ubiegłego stulecia z jednej strony doprowadziła do upadku źródła świetności województwa – włókiennictwo, z drugiej zaś postawiła do dyspozycji inwestorów dziesiątki obiektów, z których istotną część objęto programem rewitalizacji. Lokalizacja województwa – w sercu Polski i Europy – wraz z istniejącą infrastrukturą lotniczą (międzynarodowy port lotniczy im. Władysława Reymonta) oraz rozwijającą się drogową (skrzyżowanie autostrady A1: północ-południe i A2: wschód-zachód; odcinki dróg ekspresowych S8 i S14) warunkują jego rolę jako międzynarodowego centrum logistycznego, czego znamienitym przykładem jest największy w Europie terminal kontenerowy na łódzkim Olechowie. W 2011 roku na działających w województwie 27 uczelniach wyższych kształciło się 135 tysięcy studentów.

¹¹ GUS, *Rocznik Statystyczny Województw 2011*, s. 72–73; http://www.stat.gov.pl/gus/5840_2176_PLK_HTML.htm.

¹² PricewaterhouseCoopers, *Warsaw Business Journal's guide to Investing in Poland 2012*, pp. 5–8; http://www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=16258.

¹³ NBP, *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2010 roku (Aneks statystyczny)*, s. 5; <http://www.nbp.pl/publikacje/zib/zib2010.pdf>.

¹⁴ PAIiZ, *Warsaw Business Journal's guide to Investing in Poland 2012*, s. 3–4; http://www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=16258.

Fakt ten, w powiązaniu z relatywnie wysoką, 12-procentową stopą bezrobocia oraz występującym w województwie stosunkowo niskim przeciętnym wynagrodzeniem, oznacza dla potencjalnych inwestorów bezpośrednich łatwy dostęp do niedrogiej, wykwalifikowanej siły roboczej przywykłej do konkurencji o miejsce pracy, a zatem lojalnej i skłonnej do ustawicznego podnoszenia swoich kwalifikacji. Dla wielu inwestorów czynnikiem decydującym o lokalizacji BIZ w województwie łódzkim jest niewątpliwie obecność dwóch specjalnych stref ekonomicznych: Łódzkiej SSE oraz SSE „Starachowice” – obu oferujących możliwość uzyskania przez inwestora najwyższego możliwego, 70-procentowego zwrotu kosztów inwestycji w postaci ulgi podatkowej. W województwie funkcjonują ponadto 4 parki przemysłowe i technologiczne: powstałe z pomocą władz samorządowych zgrupowania przedsiębiorstw tej samej branży oraz wspierających je instytucji naukowo-badawczych. Jest to rozwiązanie adresowane przede wszystkim do przedsiębiorców wykorzystujących nowoczesne technologie, w przypadku których usprawnienie przepływu wiedzy od jednostek naukowych wydaje się szczególnie istotne.¹⁵ Mimo tak sprzyjających warunków realizacji inwestycji i prowadzenia działalności, badania pokazują, iż wyżej wymienione zachęty inwestycyjne, jak również fakt pełnienia przez Łódź roli jednego z ważniejszych w kraju centrów wystawienniczych, odgrywają z punktu widzenia potencjalnych inwestorów rolę marginalną. Jak wynika z raportów zebranych w „*Foreign Direct Investment The Case of Lodz*”¹⁶, podejmując decyzję o lokalizacji BIZ w województwie łódzkim KTN zdecydowanie bardziej cenią instytucje kształcenia – w tym przede wszystkim uczelnie wyższe – w związku z dostarczaniem przedsiębiorstwom wykształconych i wyposażonych w wymagane przez pracodawców umiejętności pracowników. Wśród objętych badaniem 188 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, 97 oceniło rolę łódzkich uczelni wyższych w przygotowaniu absolwentów do pracy w nich jako raczej ważną lub bardzo ważną. Podobny wynik osiągnęły szkoły średnie i zawodowe, dobrze i bardzo dobrze ocenione pod kątem kształcenia w obszarach pożądanym przez KTN przez 80 podmiotów. Dla porównania, tylko 43 przedsiębiorstwa objęte badaniem uznały istnienie Łódzkiej SSE za ważny lub bardzo ważny czynnik determinujący lokalizację ich działalności w województwie łódzkim, a w kontekście wyspecjalizowanych centrów naukowo-badawczych wypowiedzieli się w ten sposób przedstawiciele zaledwie co piątego badanego podmiotu. Dodatkowo rozczarowuje fakt, iż blisko dwie trzecie inwestorów poproszonych o ocenę jakości obsługi dostarczonej im przez władze gminne i samorządowe spotkało się z problemem braku kompetencji i właściwego przygotowania urzędników do wspierania i współpracy

---

¹⁵ www.paiz.gov.pl.

¹⁶ *Foreign Direct Investment The Case of Lodz*, J. Świerkocki (red.), ŁTN, Łódź 2011, s. 85–105.

z potencjalnymi inwestorami. Aż 122 podmioty zaobserwowały występowanie wśród pracowników instytucji gminnych i samorządowych braków uniemożliwiających im przyjmowanie średniej wielkości oraz dużych inwestorów BIZ, które to braki wynikały często ze zdawałoby się prozaicznej i łatwej do wyeliminowania przyczyny – niewystarczającej znajomości języków obcych. W świetle tych informacji fakt, iż ponad połowa badanych podmiotów zgodziła się ze stwierdzeniem, iż „władzom lokalnym zależy na pozyskiwaniu inwestorów zagranicznych”, wydaje się mieć jedynie drugorzędne znaczenie.¹⁷

WPŁYW BIZ NA RYNKI PRACY POLSKI I WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO – UJĘCIE EMPIRYCZNE

W raporcie „5 lat Polski w Unii Europejskiej” z 2009 roku, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej podkreśla znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych jako czynnika wspierającego wzrost polskiej gospodarki i warunkującego poprawę jej konkurencyjności.¹⁸ W obszarze rynku pracy dodatnie oddziaływanie działalność inwestycyjnej KTN przejawia się w upowszechnianiu rozwiązań z zakresu organizacji pracy i HRM (zarządzanie zasobami ludzkimi; akronim od ang. *human resources management*), sprzyjających dyscyplinie i wydajności pracy. Potwierdzenie tej tezy stanowią statystyki: wzrost produktywności pracy z poziomu 40,5–44% średniej unijnej (UE15) w latach 2000–2003, do 44,5–46% w latach 2004–2008. Ponadto szacuje się, iż w następstwie BIZ powstało w polskiej gospodarce w latach 2004–2007 ok. 1,2 mln miejsc pracy.¹⁹

W latach 2005–2010 liczba działających w Polsce podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego wzrosła o 37%: od blisko 17 tys. do nieco ponad 23 tys. Największa dynamika wzrostu cechowała podmioty najmniejsze – zatrudniające do 9 pracowników. Ponadto tylko w tej grupie przedsiębiorstw tendencja wzrostowa utrzymała się w całym badanym okresie, mimo utrudnionego dostępu do kredytu związanego z *credit crunch* lat 2008–2010, wskutek czego na koniec badanego okresu liczba małych przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego stanowiła aż 149% tej z roku 2005. Nieco niższą dynamiką wzrostu cechowały się wówczas przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 250 pracowników – w omawianym okresie ich liczba wzrosła o 33%: od 900 do

---

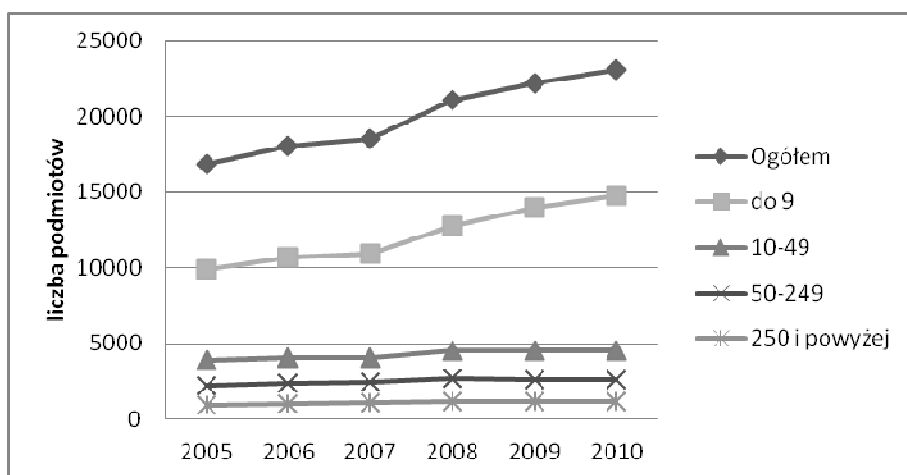
¹⁷ *Ibidem*, s. 96–98.

¹⁸ UKIE, *5 lat Polski w Unii Europejskiej*, 2009, s. 18; http://polskawue.gov.pl/files/Dokumenty/Publikacje_o UE/piec_lat_polski_w_unii_europejskiej.pdf.

¹⁹ G. Ancyparowicz, *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na wzrost polskiej gospodarki w okresie poakcesyjnym*, GUS, 2009, s. 21–24; http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_pgw_wplyw_bezp_inwest_zagr_na_wzrost_pol_gosp.pdf.

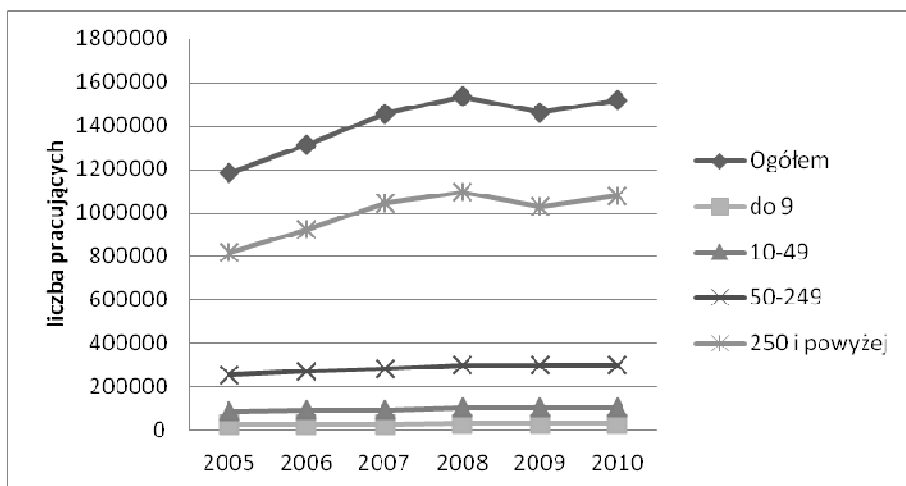

1193. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego cechowało się już niższą dynamiką: w 2010 roku w podmiotach tych pracowało 1 518 398 osób – o 28% więcej niż w roku 2005. Bez względu na rozmiar przedsiębiorstw, w żadnej z podgrup nie utrzymała się w całym badanym okresie tendencja wzrostu liczby wakatów, choć w grupie podmiotów najmniejszych, jako jedynej, odnotowano w roku 2009 wzrost liczby miejsc pracy w porównaniu z kryzysowym rokiem 2008. Najwięcej miejsc pracy zlikwidowały wówczas przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 250 pracowników – 68 tys., tj. 6% liczby wakatów z 2008 roku. Powyższe dane mogą sugerować, iż miejsca pracy tworzone przez największe przedsiębiorstwa – cieszące się relatywnie największym wsparciem lokalnych władz – cechuje pewna niestabilność. Z kolei BIZ realizowane na mniejszą skalę niosą za sobą systematyczny wzrost liczby wakatów i z punktu widzenia polityki prozatrudnieniowej zasługują na większą uwagę ze strony samorządów.

Wykres 1. Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce w latach 2005–2010 wg klas wielkości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2010 r.; http://www.stat.gov.pl/gus/5840_2037_PLK_HTML.htm.

Wykres 2. Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce w latach 2005–2010 według klas wielkości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2010 r.; http://www.stat.gov.pl/gus/5840_2037_PLK_HTML.htm.

W 2010 roku w województwie łódzkim funkcjonowało 950 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, tj. dziewięciokrotnie mniej niż w województwie mazowieckim. Wynik ten uplasował Łódzkę dopiero na 9. miejscu wśród 16 województw. Fakt ten nie dziwi w kontekście wyników rankingu opublikowanego przez magazyn Forbes w czerwcu 2012, oceniającego atrakcyjność dla biznesu największych polskich miast. Łódź, mimo, że trzecia po Warszawie i Krakowie pod względem liczby ludności, zajęła w nim odległe, 9. miejsce, wyprzedzona nawet przez peryferyjnie położony Lublin. Przyrost liczby spółek na 1000 mieszkańców, będący podstawową miarą wspomnianej atrakcyjności, wyniósł dla Łodzi w roku 2011 jedynie 0.66, podczas gdy czołówka – Warszawa, Poznań, Wrocław i Kraków osiągnęły wyniki odpowiednio: 3.96, 2.36, 1.79 i 1.73.²⁰

²⁰ Forbes 06/2012, *Miasta atrakcyjne dla biznesu. Samorządy i gospodarka*, Raport 06/2012, s. 5.

Tabela 2.

**Dynamika wzrostu liczby przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego
w Polsce w latach 2005–2010 oraz zatrudnionych w nich pracowników**

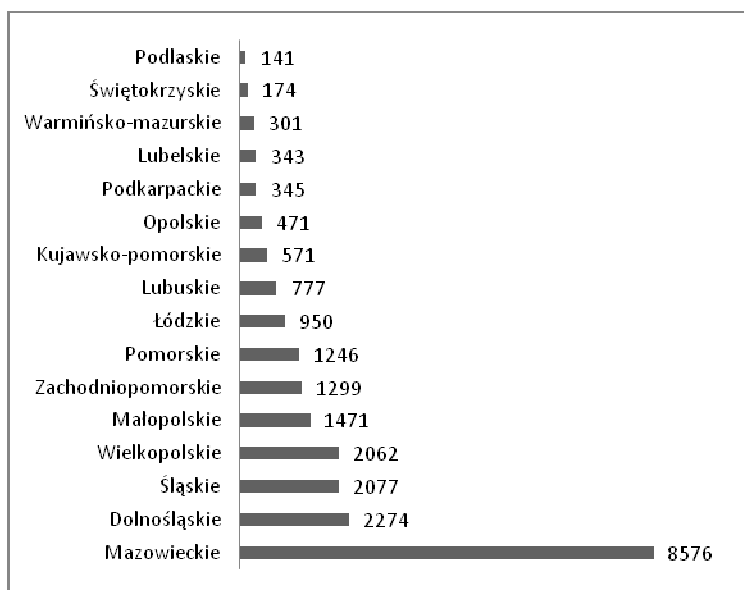
Liczba podmiotów (2005=100):	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ogółem	100	107	110	125	132	137
do 9 pracowników	100	108	111	129	141	149
10–49 pracowników	100	104	105	117	116	117
50–249 pracowników	100	106	111	119	118	119
250 i powyżej pracowników	100	112	123	130	125	133
Liczba pracowników (2005=100):	2005	2006	2007	2008	2009	2010
w podmiotach ogółem	100	111	123	129	123	128
w podmiotach do 9 pracowników	100	105	105	123	126	129
w podmiotach 10–49 pracowników	100	105	109	120	118	120
w podmiotach 50–249 pracowników	100	105	110	117	116	117
w podmiotach 250 i powyżej pracowników	100	113	128	134	126	132

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2010 r.; http://www.stat.gov.pl/gus/5840_2037_PLK_HTML.htm.

W 2010 roku podmioty z udziałem kapitału zagranicznego zatrudniały w województwie łódzkim 75 794 osoby – nieco ponad 8% ogólnej liczby pracujących, o 3 punkty proc. mniej od przeciętnego wyniku dla całej Polski. W tym samym roku w sektorze przedsiębiorstw w skali całego kraju pracowało 5 260,9 tys. osób., zatem zatrudnieni w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego stanowili ponad 38% osób pracujących we wspomnianym sektorze. W województwie łódzkim zatrudnienie w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego kształtowało się znacznie poniżej poziomu ogólnopolskiego i wyniosło 24,4%.²¹ Wobec tego, mimo wszystko znaczącego udziału zatrudnionych w KTN w ogólnej liczbie pracujących w sektorze przedsiębiorstw w łódzkim, można oczekiwać istotnego wpływu polityki zatrudnienia stosowanej przez zagranicznych inwestorów bezpośrednich na cały sektor, np. w obszarach wynagrodzeń i stymulowania wzrostu wydajności pracy. Warto również zwrócić uwagę na kwotę wydatków poniesionych przez omawianą grupę podmiotów na inwestycje – w 2010 roku wyniosła ona dla

²¹ Obliczenia własne na podstawie: GUS, *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa łódzkiego 2011*; http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lo dz/ASSETS_Raport_2011_woj_lo dzkie.pdf.

województwa łódzkiego 2513 mln zł, plasując je na miejscu 6., za województwami mazowieckim, wielkopolskim, dolnośląskim, śląskim i pomorskim.²² Wynik ten wydaje się satysfakcjonujący w kontekście wspomnianych wyżej nieprzychylnych ocen województwa jako miejsca lokalizacji inwestycji. Jego znaczenie z punktu widzenia rynku pracy związane jest z mnożnikowym wpływem inwestycji na dochód narodowy i, będący jego następstwem, wzrost zatrudnienia również poza podmiotami z udziałem kapitału zagranicznego.

Wykres 3. Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w roku 2010 wg województw

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, *Działalność...*, http://www.stat.gov.pl/gus/5840_2037_PLK_HTML.htm.

Z punktu widzenia problematyki wynagrodzeń, działalność podmiotów z kapitałem zagranicznym, oferujących z reguły uposażenie wyższe od przedsiębiorstw rodzimych, powinna stymulować jego wzrost w tych drugich.

²² GUS, *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie łódzkim w latach 2008–2010*, s. 28.; http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lodz/ASSETS_www_DZIAIALNOSC_GOSP_PODMIOTOW_Z_KAPITALEM_ZAGR_W_LATACH_2008-2010.pdf.

Proces ten wiąże się z koniecznością konkurowania firm polskich z przedsiębiorstwami bezpośredniego inwestowania. Powodzenie owego konkurowania jest częściowo uwarunkowane dostępem do wykwalifikowanych pracowników, a szansą na skuteczne ich pozyskanie – oferowanie wynagrodzenia porównywalnego do tego proponowanego przez KTN. Jak wynika z raportu „Zatrudnienie i wynagrodzenia w podmiotach BIZ działających w województwie łódzkim”²³, dystans dzielący przeciętne wynagrodzenie w spółkach BIZ od przeciętnego uposażenia w województwie wahał się w przedziale od 34,6% w roku 2006 do 23% dwa lata później. W objętym badaniem okresie 2000–2008 przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie łódzkim wzrosło o 56%: od 1759 zł do 2740 zł. W zarejestrowanych w województwie spółkach BIZ wzrost ten wyniósł 46%: od 2304 zł do 3371 zł. Warto zwrócić uwagę, iż w latach 2000–2008 rozbieżność między przeciętnym wynagrodzeniem w województwie, a tym w spółkach BIZ nie malała systematycznie, ale wahała się w poszczególnych latach, trudno zatem zaobserwować oczekiwane sukcesywne zmniejszanie się dystansu między wynagrodzeniami w filiach KTN a pozostałymi podmiotami. Nie wyklucza to jednak pośredniego wpływu wzrostu wynagrodzeń w spółkach BIZ na skalę i dynamikę wzrostu uposażeń w pozostałych podmiotach w województwie, szczególnie zaś w sektorze przedsiębiorstw.

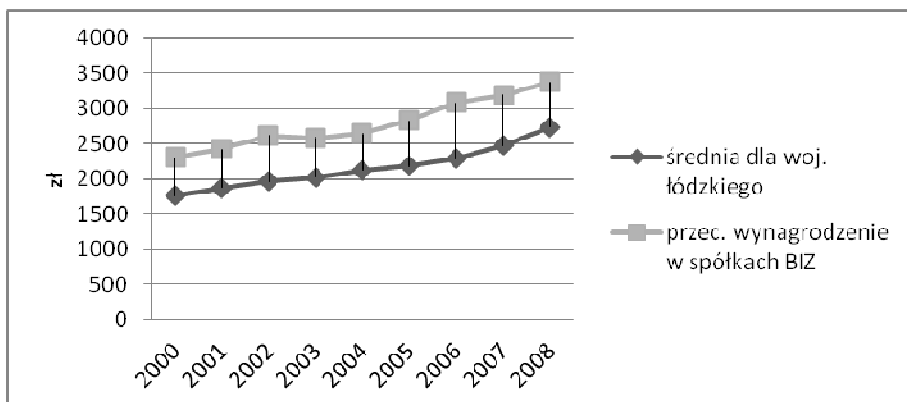
We wstępie teoretycznym do niniejszego opracowania podkreślano udział inwestorów bezpośrednich w budowaniu kapitału ludzkiego. Na proces ten składa się szereg praktyk spółek BIZ z obszaru zarządzania zasobami ludzkimi, ale również ich wpływ na motywację obecnych i przyszłych pracowników do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji. Owa motywacja wynika przede wszystkim z opisanymi wyżej rozbieżnościami między kwotą wynagrodzenia oferowanego pracownikom przez inwestorów bezpośrednich, a średnim wynagrodzeniem w województwie. Ilustracją kształtowania się w polskim społeczeństwie postawy ustawicznego kształcenia się jest rosnąca popularność studiów podyplomowych, szczególnie wyraźna po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Według GUS²⁴ w roku akademickim 2000/2001 uczestnikami studiów podyplomowych było blisko 147 tys. osób. Pięć lat później liczba ta spadła do niecałych 134 tys., jednak wraz z intensyfikacją napływu do Polski inwestycji bezpośrednich wzrosła do roku akademickiego 2009/2010 aż o 43%. Dynamika wzrostu liczby studentów podyplomowych wahała się w latach 2005–2009 od 28% na uniwersytetach i w wyższych szkołach pedagogicznych, przez

---

²³ A. Kłysik-Uryszek, *Zatrudnienie i wynagrodzenia w podmiotach BIZ działających w województwie łódzkim*, Projekt „Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego”, s. 27; www.biz.uni.lodz.pl/?dl_id=40.

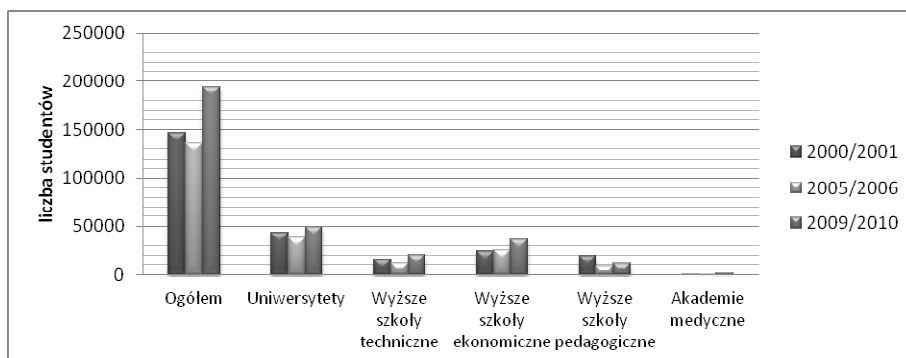
²⁴ GUS, Notatka na temat szkół wyższych w Polsce, 2010, s. 4–5; http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_e_not_nt_szkol_wyzszych_w_Polsce.pdf

43% w wyższych szkołach ekonomicznych, 71% w wyższych szkołach technicznych, do 528% na akademiach medycznych. Warto zwrócić uwagę, iż to właśnie wykształcenie ekonomiczne i techniczne cieszą się wśród inwestorów bezpośrednich największym uznaniem, można zatem wnioskować o występowaniu korelacji między wzrostem popularności studiów podyplomowych we wspomnianych dziedzinach a wzrostem liczby miejsc pracy w spółkach BIZ. Z kolei wzrost liczby studentów podyplomowych akademii medycznych wiązać można z dynamicznie rozwijającym się w Polsce (jak również w województwie łódzkim), rynkiem farmaceutycznym z rosnącym znaczeniem zagranicznych koncernów. Jako, że Łódź stanowi piąty co do wielkości ośrodek akademicki w Polsce (po Warszawie, Krakowie, Wrocławiu i Poznaniu), a zasobność w wykształconą kadrę pracowniczą jest w jej przypadku atutem najczęściej wymienianym przez inwestorów, można pokusić się o stwierdzenie, że wzrost popularności studiów podyplomowych dotyczy w równym stopniu województwa łódzkiego.

Wykres 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w spółkach BIZ na tle średniej w województwie łódzkim w latach 2000–2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie A. Kłysik-Uryszek, *Zatrudnienie i wynagrodzenia w podmiotach BIZ działających w województwie łódzkim*, Projekt „Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego”, s. 27.

Wykres 5. Studenci studiów podyplomowych w Polsce według typu uczelni

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Notatka na temat szkół wyższych w Polsce, 2010, s. 4-5; http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/PUBL_e_not_nt_szkol_wyzszych_w_Polsce.pdf.

Trudno jednak dostrzec wpływ lokalizacji inwestycji bezpośrednich na postawę uczelni wyższych w zakresie nauczania języków obcych. W roku akademickim 2009/2010 objęto nim zaledwie 44,6% studentów. Większość z nich – 36,7% uczyła się powszechnie przez pracodawców wymaganego języka angielskiego. Nauczanie mniej popularnych języków obcych wciąż stanowi na polskich uczelniach rzadkość: zaledwie 6,5% ogółu studentów uczy się języka niemieckiego, 2,4% – rosyjskiego. Język hiszpański – poza Europą wiodący w Ameryce Łacińskiej – przyswajało w badanym roku zaledwie 1,1%.²⁵ O motywacji obecnych i przyszłych pracowników do nauki języków obcych świadczyć mogą jednak statystyki z rynku prywatnych szkół językowych. Według raportu Akademii Rozwoju Systemów Sieciowych²⁶ w 2010 roku funkcjonowało w Polsce aż 420 placówek samych tylko czternastu sieci szkół językowych. W stosunku do roku poprzedniego ich liczba wzrosła o 10,5%. Ponadto zadeklarowano uruchomienie kolejnych 150 placówek.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ J. Cabaj-Bonicka, *Raport: Przegląd rynku sieci franczyzowych szkół językowych w 2010 r.*, ARSS; <http://www.arss.com.pl/pl/publikacje/263-raport-przegląd-ryнку-sieci-franczyzowych-szkół-językowych-2010>.

PODSUMOWANIE

Wśród przewag konkurencyjnych województwa łódzkiego jako miejsca lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych rolę dominującą odgrywają wciąż relatywnie niskie koszty pracy oraz dostępność wysoko wykwalifikowanej siły roboczej. Mimo wysiłków władz samorządowych, ukierunkowanych na ułatwianie inwestorom bezpośrednim działalności na terenie województwa, wsparcie ze strony instytucji publicznych, tak organizacyjne, jak i finansowe, wydaje się mieć z punktu widzenia spółek BIZ znaczenie drugorzędne. Fakt ten związany jest między innymi z niedostateczną znajomością języków obcych wśród urzędników państwowych. Stanowi ona problem relatywnie łatwy do wyeliminowania przy pomocy stosunkowo niewielkich nakładów finansowych, co czyni samo jego istnienie tym bardziej niezrozumiałym.

Trudno zakwestionować pozytywny wpływ BIZ na sytuację na rynku pracy województwa łódzkiego w badanym okresie. Poza bezpośrednią i pośrednią kreacją wakatów, uwagę zwracają wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w regionie i zmniejszanie się dystansu między uposażeniem w spółkach BIZ, a średnią w województwie, jakkolwiek zjawisk tych nie należy wiązać wyłącznie z napływem inwestycji bezpośrednich. Co szczególnie cenne, funkcjonowanie w łódzkim filii KTN oraz relatywna atrakcyjność oferowanego przez nie pracownikom wynagrodzenia stanowi dla społeczeństwa czynnik mobilizujący do konkurowania o tworzone przez nie miejsca pracy poprzez zdobywanie dodatkowego wykształcenia na studiach podyplomowych oraz nauki języków obcych.

Trafną konkluzją dla rozważań zawartych w niniejszym opracowaniu są słowa J. Staniłło, felietonisty magazynu Forbes: „Koncerny mają często olbrzymie zasoby finansowe, rozbudowane działy B+R, (...) jednak ich problemem jest minimalny poziom przełomowej innowacyjności, (...) nie podejmują ryzyka, bo kierują nimi (wynajęci – przyp. autora) menedżerowie. (...) To przedsiębiorcy (mali i średni – przy. autora) potrafią ryzykować, są bardzo elastyczni i innowacyjni, ale często brakuje im zasobów i skali, którą mają wielkie korporacje. (...) Program na trzecią dekadę (po przemianie ustrojowej – przy. autora) to inteligentne publiczne wsparcie dla polskiego biznesu.”²⁷

---

²⁷ J. Staniłło, *Złota recepta na wzrost*, „Forbes” 2012, nr 6, s. 12.

Katarzyna Madaj

**HOW FOREIGN DIRECT INVESTMENTS INFLUENCE NATIONAL
AND REGIONAL LABOUR MARKETS – A CASE
OF THE VOIVODSHIP OF ŁÓDŹ**

Abstract

Whether the presence of affiliates of MNE will prove beneficial to a country's and region's labour markets, depends on a variety of factors. Among them the most important role play the MNE's motives for investing. These, in turn, result from the investor's strategy on one hand, and region-specific competitive advantages, on the other. Also, it is crucial for public institutions to be active in attracting and negotiating FDI contracts so that they bring about a rise in employment and development of human capital. This article provides an insight into theories discussing the impact of FDI on the receiving economy in the area of employment. It also presents a selection of statistical data concerning the labour markets of Poland and the voivodship of Łódź in order to identify correlation between MNEs' activities and employment. It also aims to evaluate the quality of public policies targeted at attracting FDI and shaping attitudes of foreign direct investors.